

Андрій Олександрович БЛИЗНЮК

к.е.н., доцент, Харківський національний автомобільно-дорожній університет

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4945-4893>

e-mail: basket1979@ukr.net

КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ ЯК ПОКАЗНИК ЕФЕКТИВНОЇ РОБОТИ АВТОТРАНСПОРТНИХ ПІДПРИЄМСТВ

У сучасних реаліях українські автотранспортні підприємства зіткнулися з жорсткою конкуренцією як всередині країни, так і особливо на закордонних ринках, які часто перенасичено високоякісними послугами та продукцією. Автомобільний транспорт займає одне з визначальних місць у транспортній системі країни. Основними чинниками, що визначають рівень конкурентоспроможності автотранспортного підприємства, є якість продукції та послуг, наявність ефективної стратегії маркетингу та збуту, рівень кваліфікації персоналу та менеджменту, техніко-технологічний рівень. Значних результатів автотранспортного підприємства на ринку можна досягти тільки тоді, якщо воно зможе досягти конкурентної переваги на ринку транспортних послуг, ґрунтуючись на найважливіших факторах успіху.

Ключові слова: конкурентоспроможність, автотранспортне підприємство, чинники, ефективність

ВСТУП

Розвиток ринкових відносин спричинив лібералізацію зовнішньоекономічної діяльності, зняття монопольних бар'єрів проникнення імпортованих товарів на внутрішній ринок України. Падіння виробництва, важке фінансове становище підприємств транспортної галузі і у зв'язку з цим низький рівень платоспроможного попиту населення стимулюють вітчизняного виробника переключатися на зовнішні ринки збуту своєї продукції та надання послуг. Ситуацію, що склалася у транспортному комплексі України, викликано не лише стартовим станом економіки під час переходу до ринкових відносин, непослідовністю перетворень, а й слабким усвідомленням необхідності оволодіння новими методами управління, які на сьогодні поки що не досить досконалі. Пошук шляхів та методів виходу з депресії продовжується на тлі падіння конкурентоспроможності національної економіки.

У результаті українські автотранспортні підприємства (АТП) зіткнулися з жорсткою конкуренцією як всередині країни, так і особливо на закордонних ринках, які часто перенасичені високоякісними послугами та продукцією. У цих умовах особливої гостроти набуває проблема підвищення конкурентоспроможності вітчизняних АТП. Її рішення передбачає необхідність насамперед отримання об'єктивної оцінки рівня конкурентоспроможності відповідної продукції та послуг українського виробництва та її зарубіжних аналогів для вирішення спектру питань, від техніко-економічних – до соціальних.

Однією з найважливіших характеристик підприємства, що виробляє продукцію чи послуги, є рівень його конкурентоспроможності, тобто можливість вирішувати поставлені завдання на рівні, що відповідає ринковим вимогам.

Благоустрій України нерозривно пов'язано з підвищенням конкурентоспроможності вітчизняних транспортних підприємств. Конкурентоспроможність підприємства являє собою характеристику, що визначає його стійкість, здатність зберігати своє становище над ринком чи розширювати займаний його сектор.

Найбільшою мірою конкурентоспроможність автотранспортних підприємств залежить від досягнення максимальної конкурентоспроможності продукції та послуг, які визначаються такими основними факторами як якість, ціна, строки постачання, а також рівнем післяпродажного обслуговування товару.

Вирішенню проблем конкурентоспроможності підприємств присвятили дослідження такі вчені-економісти, як В.Г. Шинкаренко, О.М. Синіговець, Г.С. Бондаренко, О.М. Криворучко, І.О. Борисюк, К.О. Мельник, О.Г. Янковий, Н.П. Тарнавська та багато ін. [1-7]. Однак вони не повною мірою охоплюють усі аспекти цієї проблеми, де ефективне функціонування автомобільного транспорту потребує переусвідомлення раніше отриманих результатів.

МЕТА дослідження – визначення найбільш впливових чинників, що сприяють підвищенню рівня конкурентоспроможності АТП.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Методологічною та інформаційною основою дослідження є праці провідних вчених та матеріали наукових конференцій та періодичних видань. У статті застосовано методи порівняння, теоретичного узагальнення, аналізу та синтезу тощо.

РЕЗУЛЬТАТИ

Під час розвитку ринкових відносин забезпечення необхідного рівня конкурентоспроможності забезпечується стратегічним напрямом діяльності будь-якої господарської одиниці і невід'ємним елементом системи стратегічного управління АТП.

Перевезення є нині сектором ринку, основу якого складають державні та незалежні автотранспортні підприємства й організації, що діють в умовах жорсткої конкуренції. Проблеми конкуренції та конкурентоспроможності різних ринкових структур розглядається в економічній літературі та всебічно досліджується в науці.

Під конкурентоспроможністю АТП можна розуміти їхню здатність надавати послуги за рахунок комплексного, ефективного застосування фінансового, ви-

робничого та трудового потенціалу. Конкурентоспроможність автотранспортних послуг являє собою сукупність якісних і вартісних характеристик, що забезпечують задоволення конкретної потреби покупця.

Автомобільний транспорт займає одне з визначальних місць у транспортній системі країни. Суттєві тенденції у перевезенні вантажів автомобільним транспортом – це зростання обсягу перевезень вантажів будівельної, харчової і переробної галузей, збільшення кількості контейнерних перевезень. Взагалі ринок автотранспорту залишається на досить високому рівні конкурентоспроможності, де ведеться гостра тарифна боротьба за вантажну базу, незважаючи на постійне збільшення ціни на дизпаливо, запчастини, продукти харчування для водіїв, розцінки за ремонт, збільшення тарифів на перевезення, зменшення кількості замовлень на перевезення, відтік водіїв за кордон [1].

Конкурентоспроможність АТП безпосередньо залежить від результатів його господарської діяльності, і є кінцевим результатом роботи всіх виробничих, збутових та управлінських ланок підприємства. Положення підприємства у зовнішньому середовищі відбиває саме рівень її конкурентоспроможності, який говорить про те, наскільки підприємство ефективно веде свою діяльність.

Тому, крім того, що конкурентоспроможність АТП є філософією діяльності фірми в умовах ринку, вона також виступає і як кількісний та якісний рівень стану підприємства, в яких характеризується сукупністю як внутрішніх показників та коефіцієнтів, так і зовнішніх.

Основними чинниками, що визначають рівень конкурентоспроможності АТП, є якість продукції та послуг, наявність ефективної стратегії маркетингу та збуту, рівень кваліфікації персоналу та менеджменту, техніко-технологічний рівень.

Якість продукції та послуг АТП являє собою основний показник стану конкурентоспроможності товару та підприємства загалом, що відображає сукупний прояв багатьох факторів – від динаміки та рівня розвитку національної економіки до вміння організувати та керувати процесом формування якості в рамках будь-якої господарської одиниці.

Якість є складним поняттям, і його забезпечення вимагає об'єднання наукових сил, від творчого потенціалу до практичного досвіду багатьох фахівців. До того ж в умовах відкритої ринкової економіки, немислимою без гострої конкуренції, виявляються фактори, які роблять якість умовою виживання товаровиробника, визначальним результатом його господарської діяльності.

Сучасна ринкова економіка висуває принципово нові вимоги до якості продукції та послуг. Це пов'язано з тим, що виживання будь-якого АТП, його стійке становище над ринком товарів та послуг визначаються рівнем конкурентоспроможності.

Зі свого боку конкурентоспроможність пов'язана з дією кількох десятків факторів, основним серед яких є саме якість, оскільки саме її розвиток безпосередньо відбивається на можливості товару та послуги шукати покупця і реалізовуватися над ринком, відповідно бути конкурентоспроможним, уможлиблюючи на своєму підприємстві стійко здійснювати свою діяльність.

Багато автотранспортних підприємств, що мають необхідний технологічний потенціал і здатні виробляти якісні продукти та надавати послуги, неспроможні ефек-

тивно діяти на ринку. Це викликано тим, що підприємство не має чіткої стратегії, орієнтованої на певні цільові групи споживачів, розробленої з урахуванням конкурентних переваг та наявних можливостей АТП, включаючи досвід роботи у певній галузі, науково-технічний потенціал, організаційні та фінансові можливості.

АТП, що не має стратегії та конкретного плану дій, має набір активів, обтяжених зобов'язаннями, водночас вся діяльність АТП розвивається хаотично, по-різному спрямована, що усуває можливість концентрації зусиль в одному напрямі. Відповідно підприємство перестає бути стійким на ринку, а отже, втрачає свою конкурентоспроможність.

Одним із найважливіших чинників, що визначають конкурентний потенціал АТП, є рівень кваліфікації персоналу. Високий рівень базової освіти дає змогу фахівцям підприємств швидко навчатися, освоювати нові професії та набувати навичок, необхідних для роботи в умовах ринку. Так, наявність кваліфікованого персоналу є суттєвою перевагою, що сприяє забезпеченню конкурентоспроможності автотранспортного підприємства.

Здатність виробляти продукцію та надавати послуги високої якості та з низькими витратами визначається рівнем розвитку технології на АТП. Саме цей рівень впливає на конкурентоспроможність підприємства за допомогою ефективного застосування активів компанії. Стан технології АТП свідчить, яке місце воно посідає над ринком своєї продукції та послуг, і чи має її товар конкурентні переваги.

Однією з вирішальних умов забезпечення конкурентоспроможності АТП стає ефективне управління інноваціями та технологіями. Новітні тенденції формування інноваційної конкурентоспроможності АТП визначають постійне зростання ролі науки і знань у виробництві, зростання наукомісткості продукції, скорочення тривалості інноваційних процесів, зростання швидкості та інтенсивності процесів дифузії інновацій. Тип та обсяг інновацій повинен відповідати стратегії АТП [2].

Треба також зазначити, що невід'ємною та основною частиною конкурентоспроможності АТП є рівень конкурентоспроможності його продукції та послуг, що визначається здатністю товару та наданням послуг завоювати споживача за допомогою сукупності вартісних (цінових) та споживчих характеристик.

Чинники, якими визначається конкурентоспроможність товару та послуг багато переплітаються з чинниками підприємства, проте у наданні певних послуг та реалізації певного продукту є індивідуальні та специфічні параметри.

Одним з таких факторів, що визначає конкурентоспроможність продукції та послуг, є їхня ціна. Хоча ціна спочатку містить у собі витрати на виробництво та ефективність їхнього формування, водночас вона є фактичною характеристикою товару та послуги у завоюванні споживача перед аналогами та субститутами.

Економічна наука робить висновок про те, що розвиток транспорту як одного з найважливіших інфраструктурних елементів є необхідною умовою поступального розвитку економіки будь-якої країни. Економічні інтереси вимагають випереджального розвитку транспорту порівняно з розвитком обслуговуваних ним галузей. Це випередження є необхідною умовою високої ефективності всього суспільного виробництва,

що доведено дослідженнями вчених, які займаються проблемами виробничої та соціальної інфраструктури в нашій країні та за кордоном. До того ж багато науковців вважають випередження темпів розвитку транспорту закономірним. Зазначена закономірність має місце на будь-якому рівні економіки, включно з регіональним. Порушення цієї закономірності може призвести до порушення ритму роботи виробничих об'єктів, диспропорцій, що супроводжуються втратами в економіці.

ВИСНОВКИ

Будь-яке підприємство, яке бажає утримати свої позиції на ринку й отримати максимальний прибуток, особливу увагу має приділяти рівню своєї конкурентоспроможності, спрямовувати якомога більше зусиль на його підвищення і постійно аналізувати діяльність своїх основних і потенційних конкурентів. Водночас необхідно акуратно підходити до питання вибору стратегії підвищення конкурентоспроможності та застосовувати

кілька методів одразу, що створить синергетичний ефект і принесе успішніший результат.

Значних результатів АТП на ринку можна досягти тільки тоді, якщо воно зможе досягти конкурентної переваги на ринку транспортних послуг, ґрунтуючись на найважливіших факторах успіху. Оцінка рівня конкурентоспроможності підприємства має базуватися на комплексному та багатовимірному підході до цього непростого явища, а також враховувати зовнішні та внутрішні чинники впливу, ступінь фінансової стійкості та реальне становище підприємств-конкурентів. АТП є конкурентоспроможним на вітчизняних або регіональних ринках за умови досягнення високої якості послуг, що надаються, оптимальних цін та інновацій у своїй діяльності. З метою посилення конкурентного становища АТП визначаються заходи із знаходження рівня розривів між потенціалом і стратегією підприємства, спираючись на системний аналіз стратегічної позиції підприємства.

Список використаних джерел

1. Шинкаренко В.Г. Концепція вдосконалення управління конкурентоспроможністю автотранспортних підприємств. *Економіка транспортного комплексу*. 2020. № 36. С. 95-112.
2. Синіговець О.М. Стратегічне управління конкурентоспроможністю підприємства. *Вісник економіки транспорту і промисловості*. 2012. № 39. С. 275-278.
3. Бондаренко Г.С. Управління конкурентоспроможністю автотранспортного підприємства: автореф. дис. ... к.е.н.: 08.06.02. Харків, 2001. 19 с.
4. Шинкаренко В.Г., Криворучко О.М. Оцінка та аналіз конкурентоспроможності та якості автотранспортних послуг. Харків, 2001. 22 с.
5. Борисюк І.О., Мельник К.О. Управління конкурентоспроможністю автотранспортного підприємства. *Modern Economics*. 2018. № 12. С. 6-11.
6. Янковий О.Г. Конкурентоспроможність підприємства: оцінка рівня та напрями підвищення: монографія. Одеса, 2013. 470 с.
7. Тарнавська Н.П. Управління конкурентоспроможністю підприємств: теорія, методологія, практика. Тернопіль, 2008. 570 с.

References

1. Shynkarenko V.H. The concept of improving the management of the competitiveness of motor transport enterprises. *Economy of the transport complex*. 2020. N. 36. pp. 95-112. (in Ukrainian).
2. Synihovets O.M. Strategic management of enterprise competitiveness. *Herald of the economy of transport and industry*. 2012. № 39. pp. 275-278. (in Ukrainian).
3. Bondarenko H.S. Management of the competitiveness of the motor vehicle enterprise: dissertation abstract ... PhD in economic sciences: 08.06.02. Kharkiv, 2001. 19 p. (in Ukrainian).
4. Shynkarenko V.H., Kryvoruchko O.M. Assessment and analysis of competitiveness and quality of motor transport services. Kharkiv, 2001. 22 p. (in Ukrainian).
5. Borysiuk I.O., Melnyk K.O. Management of the competitiveness of the motor vehicle enterprise. *Modern Economics*. 2018. № 12. pp. 6-11. (in Ukrainian).
6. Yankovyi O.H. Enterprise competitiveness: assessment of the level and directions for improvement: monograph. Odesa, 2013. 470 p. (in Ukrainian).
7. Tarnavska N.P. Management of enterprise competitiveness: theory, methodology, practice. Ternopil, 2008. 570 p. (in Ukrainian).

Andrii BLYZNIUK

PhD in Economics, Associate Professor, Kharkiv National Automobile and Highway University

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4945-4893>

e-mail: basket1979@ukr.net

COMPETITIVENESS AS AN INDICATOR OF EFFICIENT OPERATION OF MOTOR TRANSPORT ENTERPRISES

Introduction. The development of market relations has led to the liberalization of foreign economic activity and the removal of monopoly barriers to the entry of imported goods into the Ukrainian domestic market. As a result, Ukrainian trucking companies have faced fierce competition both domestically and especially in foreign markets, which are often oversaturated with high-quality services and products. In these circumstances, the problem of increasing the competitiveness of domestic road transport companies is becoming particularly acute. Its solution requires, first of all, obtaining an objective assessment of the level of competitiveness of the relevant products and services of Ukrainian production and their foreign counterparts to address a range of issues, from technical and economic to social.

The purpose of the paper is to determine the most influential factors that contribute to the competitiveness of a motor transport enterprise.

Results. Road transport occupies one of the most important places in the country's transportation system. The main factors that determine the level of competitiveness of a motor transport enterprise are the quality of products and services, the availability of an effective marketing and sales strategy, the level of qualification of personnel and management, and the technical and technological level. One of the most important factors determining the competitive potential of a motor carrier company is the level of personnel qualifications. One of the crucial conditions for ensuring the competitiveness of a motor transport enterprise is the effective management of innovations and technologies. The factors that determine the competitiveness of goods and services are largely intertwined with the factors of the enterprise, but there are individual and specific parameters in the provision of certain services and the sale of a particular product.

Conclusion. Significant results of a road transport company in the market can be achieved only if it can achieve a competitive advantage in the market of transportation services based on the most important success factors. Assessment of the level of competitiveness of an enterprise should be based on a comprehensive and multidimensional approach to this complex phenomenon, and should take into account external and internal factors of influence, the degree of financial stability and the real situation of competing enterprises.

Keywords: competitiveness, motor transport enterprise, factors, efficiency